Statsforvalteren i Innlandet

Vår dato: 17.08.2022
Vår ref: 2021/11718
Deres dato:
Deres ref:

KRISTOFFER FODNES NÆRINGSTAKSERING
Fødnesvegen 320
2900 FAGERNES
Att.Kristoffer Fodnes

Saksbehandler, innvalgstelefon
Victoria Marie Kristiansen, 61 26 60 65

Dispensasjon fra forskrift om dragehode som prioritert art for oppsetting av driftsbygning, snuplass for melkebil og landbruksveg - Kristoffer Fodnes

Grunneier Kristoffer Fodnes gis dispensasjon fra forskrift om dragehode som prioritert art for å etablere landbruksveg, ny driftsbygning og snuplass for melkebil iht. oversendt kartskisse og beskrivelse. Dispensasjonen gis med bakgrunn i en helhetsvurdering av tiltakenes omfang og negative påvirkninger på dragehode, betydningen av tiltakene for videre drift på gården, samt søkers forslag og mulighet for iverksetting av avbøtende/kompenserende tiltak. Ut fra denne totalvurderingen mener Statsforvalteren i Innlandet at de planlagte tiltakene ikke vil forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling. Dispensasjonen gjelder de to dragehodeforekomstene bak nåværende driftsbygning og tidligere revefarm. Det er gitt vilkår til dispensasjonen.

Bakgrunn og søknad
Statsforvalteren i Innlandet (SFIN) mottok søknad om dispensasjon fra forskrift om dragehode som prioritert art fra Kristoffer Fodnes, grunneier på gården Midtre Fodnes (gnr. 68/bnr. 2) i Nord-Aurdal kommune den 9. november 2021. Bakgrunnen for søknaden var ønsket om å etablere en traktorvei (klasse 7) for å få fraktet ut tømmer fra et område på oversiden av gården vinteren 2021/22.

SFIN ga tilbakemelding om at søknaden manglet alternativvurderinger, noe som er vesentlig for å kunne vurdere om dispensasjon skal gis. Grunneier oversendte den 19. november 2021 en grundig gjennomgang av alternative løsninger for å få fraktet ut tømmeret, hvor samtlige alternativer ble vurdert å enten være for kostbare, gi for store ulemper for naboeiendommer, være for arealkrevende å gjennomføre pga. stor helning i terrenget eller en kombinasjon av disse.

SFIN avslo søknaden om dispensasjon i brev av 26. november 2021, med bakgrunn i at det ikke var mulig verken å påvise dragehodeplantene for å vurdere forekomstenes tilstand/utvikling eller vurdere/gjennomføre avbøtende tiltak for å ivareta plantene så sent på året. Med et noe usikkert kunnskapsgrunnlag var vår konklusjon at den planlagte vegen potensielt kunne forringe artens bestandsstatus og – utvikling, og avslaget ble gitt med bakgrunn i det, jf. NML § 24 femte ledd.

Den 22. juni 2022 gjennomførte SFIN v/Marie-Louise Olsen og Victoria Marie Kristiansen en befaring på eiendommen sammen med grunneier der målet var å se på den omsøkte traseen, samt påvise

dragehodeforekomstene, se på mulig avbøtende/kompenserende tiltak og gjøre en helhetsvurdering av tiltakene. Under befaringen ble dragehode påvist på de samme tre plassene hvor de ble kartlagt i 2011. Den gang ble det også avgrenset en naturtypelokalitet rundt dragehodenes vokseplasser, som i Naturbase er beskrevet som «naturbeitemark uten aktiv hevd». I 2022 ble arealet vurdert å være i kraftig gjengroing og med mye nitrofile arter, og det var lite som minnet om den tidligere naturbeitemarka. Det samme arealet ble naturtypekartlagt etter Miljødirektoratets instruks i 2019, og dette var konklusjonen også der. Kun en liten del inn mot naboeiendommen er videreført som semi-naturlig eng. De tre forekomstene med dragehode på dette arealet hadde til sammen 155 blomstrende skudd i 2011, mens det var langt færre ved befaring i 2022. Noe av årsaken skyldes trolig ulikt befaringstidspunkt, men ut fra dagens habitatkvalitet er det er likevel sannsynlig at utviklingen for de tre forekomstene har vært negativ.

Under kartleggingen i 2011 ble dragehode også påvist innenfor et avgrenset areal nedenfor gården. Dette arealet ble den gang brukt som kalvebeite, men har de senere årene vært uten hevd. Også dette området var preget av gjengroing på befaringstidspunktet i 2022, med en god del lauvsoppslag og innslag av mer næringskrevende og nitrofile arter. Dragehode ble likevel gjenfunnet flere steder innenfor den avgrensede naturtypen, og sammenlignet med arealet ovenfor gården vurderes habitatkvaliteten å være bedre på dette arealet.

Den 15. august 2022 mottok SFIN ny søknad fra grunneier, hvor forutsetningene for søknaden har endret seg mye siden november i fjor. Etter nærmere planlegging og vurdering av mulighet for fremtidig drift på gården, søker grunneier nå om dispensasjon fra forskriften for å kunne få ei tilstrekkelig stor tomt til å sette opp ny driftsbygning (melkekyr, løsdrift), etablere snuplass for melkebil, samt bygge landbruksveg for å utkjøring av tømmer og til daglig drift i forbindelse med etablering av beiteområder på arealene som skal hogges. Grunneier viser til behovet for økt dyreantall og melkekvote for å sikre en økonomisk forsvarlig drift på gården i framtida, samt til krav om utforming av fjøs, beiteareal, antall uker på beite, bredde på snuplass for å få levert melk og til kostnadene ved å frakte ut tømmer på annet vis enn på egen veg. Det er i søknaden listet opp aktuelle avbøtende/kompenserende tiltak, herunder flytting av de berørte forekomstene, samt skjøtsel av de resterende forekomstene på eiendommen.

Det er i søknaden også gitt tilsvar til et forslag fra SFIN om å benytte kanten av dyrkamarka som kjøreveg. Grunneier viser til at dyrkamarka hovedsakelig ligger på leirjord, som svært sjelden har dyp tele. Vinteren 2021/22 ble jordekanten benyttet som transportveg for å frakte ut tømmer, men dette er ikke holdbart i lengden. Både pga. helningsgraden, og fordi maskinene må spise seg lengre og lengre inn på dyrkamarka for hver tur.

Den 16. og 17. august mottok SFIN tilleggsopplysninger til søknaden fra grunneier, og sammen med søknaden kan disse oppsummeres slik:

- Øvre del av vegen er allerede bygget, og det er kun vegen ned mot gården som gjenstår.
- Det er kun melkeproduksjon i den størrelsesordenen som er skissert i søknaden som kan gi den nødvendige inntjeningen grunneier trenger for å få gården i drift igjen. Melkekvoten på gården er utleid fram til 2024, men skal da tas tilbake og grunneier vil også forsøke å sikre seg mer.
- Området der den gamle revefarmen står, og bak eksisterende driftsbygning er eneste mulige areal for å kunne sette opp en ny driftsbygning og etablere en snuplass som tilfredsstiller de gjeldende kravene i landbruket. Uansett hvordan man plasserer det nye bygget vil én av de registrerte forekomstene bli berørt. Å sprenge ut fjellknausen i bakkant av revefarmen er derfor vurdert å være det beste alternativet.

- Det vil bli utfordrende å unngå den andre dragehodeforekomsten som står nært fjøstomta, og handlingsrommet for plassering av bygget, snuplass og landbruksveg blir svært begrenset. Slik tiltakene er planlagt er det behov for dispensasjon fra forskriften for begge de to forekomstene som ligger bakenfor fjøstomta.

Lovgrunnlaget
Forskrift 20. mai 2011 nr. 517 om dragehode som prioritert art, fastsetter i § 3 et forbud mot uttak, skade og ødeleggelse av dragehode. Med uttak menes «enhver form for avliving eller fjerning av hele eller deler av organismer fra naturen, uansett formål», jf. naturmangfoldloven (NML) § 3, bokstav o. Som ødeleggelse regnes «utbygging, graving, masseuttak, utfylling og lagring av masser, dyrking, gjødsling og andre handlinger som er egnet til å skade, forandre, tildekke eller på annen måte forringe individer av arten».

Statsforvalteren kan, etter søknad, gjøre unntak fra forbudet mot uttak, skade eller ødeleggelse «dersom det ikke forringer artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling» eller «dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig», jf. forskriften § 6 og NML § 24, femte ledd. Bestemmelsen inneholder to alternative dispensasjonsvilkår, og det er tilstrekkelig at ett av vilkårene er oppfylt for at det skal være adgang for forvaltningen til å gi dispensasjon. Tiltakshaver har imidlertid ikke krav på dispensasjon selv om ett av vilkårene er oppfylt. Det skal gjøres en konkret vurdering i den enkelte sak, der blant annet tiltakets påvirkning og nødvendigheten av tiltaket inngår som en del av vurderingsgrunnlaget. Dispensasjonsadgangen etter andre alternativ skal være en «sikkerhetsventil for situasjoner og tiltak av stor samfunnsmessig betydning som man ikke kunne forutse på vedtakstidspunktet», jf. Ot. Prp. Nr. 52 (2008-09), side 156.

Det følger av NML § 7 at prinsippene i NML §§ 8 – 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og at det skal komme frem av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken. Denne vurderingen inngår som en del av helhetsvurderingen av hvorvidt det skal gis dispensasjon etter forskriften. Forvaltningsmålene i NML §§ 4 og 5 skal også trekkes inn i skjønnsutøvelsen.

Statsforvalterens vurdering
De planlagte tiltakene vil føre til at enkeltindivider av dragehode blir fjernet, skadd eller ødelagt i strid med forskriften § 3. For å kunne gjennomføre tiltakene kreves derfor en dispensasjon fra forbudet, jf. forskriftens § 6 og NML § 24 femte ledd. Spørsmålet blir om vilkåret for å gi dispensasjon er oppfylt, dvs. om tiltakene er av en slik karakter at de ikke vil forringe artens bestandssituasjon eller bestandsutvikling, og i så fall om det ut fra en helhetsvurdering bør gis dispensasjon. Dispensasjonsvilkåret som omhandler «vesentlige samfunnshensyn» kommer ikke til anvendelse her.

For å kunne vurdere effektene på artens bestandssituasjon og – utvikling må man kjenne til status for dragehode både på landsbasis, i fylket og lokalt i kommunen, samt omfanget av de omsøkte tiltakene og hvilke negative påvirkninger de kan føre til. Det er generelt god kunnskap om utbredelsen av dragehode både i Norge, i Innlandet fylke og i Nord-Aurdal kommune, jf. kravet til kunnskapsgrunnlaget i NML § 8. Det er gjennomført systematiske kartlegginger i alle aktuelle regioner for arten gjennom arbeidet med «Handlingsplanen for dragehode og dragehodeglansbille», og bestandssituasjonen er godt kjent, selv om det fortsatt kan finnes uoppdagete lokaliteter. Pr. august 2022 er det registrert nærmere 4000 forekomster av dragehode på landsbasis, og i Innlandet er antallet omtrent 1600 (gjelder perioden 2000 – 2022 og med koordinatpresisjon bedre enn 20 m). I Nord-Aurdal kommune ble hoveddelen av dragehodeforekomstene kartlagt i perioden 2011-2012, og for mange av disse er det behov for en rekartlegging, for å sikre en mest mulig presis stedfesting,

samt kunne vurdere utviklingen for de enkelte forekomstene i løpet av de siste 10 årene. Delvis manglende kunnskap om status for dragehodeforekomstene på søkers eiendom var også noe av bakgrunnen for at føre-var-prinsippet i NML § 9 ble tillagt vekt da saken ble behandlet høsten 2021. Etter gjenfunn av forekomstene på eiendommen i juni 2022 regnes kunnskapsgrunnlaget som godt også her.

Dragehode er klassifisert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for arter fra 2021. Til grunn for denne vurderingen ligger bl.a. forventet framtidig populasjonsreduksjon og tilknytning til truete naturtyper. Dragehode vokser bl.a. i baserike tørrbakker og berg, og viktige trusler er gjengroing, sprøyting og nedbygging. En dragehodeplante kan leve i nærmere hundre år dersom kravene til leveområdet er oppfylt, men for at en dragehodepopulasjon eller forekomst skal være stabil over lengre tid, er også reproduksjon og spredning nødvendig. Mange av de registrerte dragehodeforekomstene i Norge i dag mangler frøplanter, og dette bidrar til at arten også er utsatt for bestandsreduksjon i årene fremover. Artens status på rødlista innebærer at den har en bestandssituasjon og – utvikling som er i strid med forvaltningsmålet i NML § 5. Den har høy risiko for utdøing og er sårbar for påvirkninger. Vilkårene for å gi dispensasjon fra forskriften er strenge, og ved vurdering av hva som er «forringelse» må også andre faktorer som påvirker bestandssituasjonen og -utviklingen tas i betraktning, samt kvaliteten på den berørte lokaliteten, lokalitetens betydning for området, mulighet for spredning og reproduksjon, samt trusler mot andre lokaliteter i området (total belastning).

Det er mange dragehodelokaliteter både i Nord-Aurdal, i Innlandet og i landet for øvrig som er truet av gjengroing eller andre inngrep, og på denne måten vil skade eller ødeleggelse av ytterligere forekomster bidra til at man nærmer seg tålegrensen for arten. I henhold til søknad av 15. august 2022 og tilleggsopplysninger av 16. og 17. august 2022 vil de omsøkte tiltakene berøre to forekomster av dragehode. Begge forekomstene står i ei gammel naturbeitemark i kraftig gjengroing, og vil være avhengig av skjøtselstiltak for å overleve på lengre sikt. Forekomstene er små og har hatt negativ utvikling siden de ble registrert første gang i 2011, med tanke på antall blomstrende skudd. De står relativt isolert fra andre dragehodeforekomster i området rundt Fodnes-gårdene, og med tanke på graden av gjengroing er det lite sannsynlig at plantene får spredd seg her. Ut fra de opplysningene som foreligger, legger SFIN til grunn at det er et lite antall lokaliteter som vil bli berørt, sammenlignet med det totale antallet dragehodeforekomster i kommunen, i fylket og på landsbasis. At forekomstene er små, relativt isolerte og står i fare for å forsvinne dersom hevd ikke gjenopptas, har også inngått i vurderingen.

Grunneier søkte opprinnelig om dispensasjon fra forskriften for å anlegge en landbruksveg til utkjøring av tømmer tvers gjennom kantsonen der de tre forekomstene av dragehode er registrert. Det ble fra grunneier påpekt at det ikke var noen andre økonomisk aktuelle løsninger. I utgangspunktet mener SFIN at det burde være mulig å unngå dragehodeforekomstene dersom det kun var snakk om etablering av veg der utkjøring av tømmer var det eneste formålet. Vi har selv konferert med skogfaglig kompetanse, gjort terrenganalyser på helningsgrad og hatt kontakt med entreprenører som har maskiner som kan kjøre i slikt terreng.

I ny søknad og i tilleggsopplysninger fra grunneier har det imidlertid kommet fram at det også er behov for dispensasjon for å kunne etablere ny driftsbygning og snuplass iht. gjeldende krav og standarder i landbruket. Eiendommen er svært bratt, og dette er eneste mulige plassering av både driftsbygning, snuplass og landbruksveg. Uansett hvordan man plasserer disse tre elementene på den tilgjengelige tomta, vil de komme i konflikt med de nærliggende dragehodeforekomstene. Den planlagte landbruksvegen vil også være nødvendig i den daglige driften, da det skal etableres beitearealer der skogen planlegges hogd, for å sikre tilstrekkelig beiteareal og oppfylle kravene til antall uker på beite. Slik SFIN oppfatter søknaden fra grunneier vil denne investeringen være helt

nødvendig for å sikre livsgrunnlaget og en forsvarlig økonomisk drift på gården i fremtida, og at alternativet er nedleggelse. Denne helhetsvurderingen av tiltakene som skal gjennomføres gjør denne saken særegen, og har vært helt avgjørende for vårt vedtak.

I tillegg har grunneier selv foreslått flere avbøtende/kompenserende tiltak, for å redusere de negative effektene på dragehodeforekomstene. Tiltakene innebærer flytting av de individene som blir påvirket og skjøtsel av de resterende forekomstene på eiendommen. Dette er også tillagt vesentlig vekt i vår helhetsvurdering, og inngår som en del av vilkårene for dispensasjonen.

Statsforvalteren mener at de negative effektene som tiltakene vil medføre for dragehodeforekomstene, langt på veg kan oppveies ved at de resterende forekomster på eiendommen sikres oppfølging og skjøtsel, og at de berørte forekomsten blir forsøkt flyttet til annet egnet habitat på eiendommen. Den totale belastningen på dragehode som art og økosystemet den er en del av vurderes derfor å være liten, jf. NML § 10. I et økosystemperspektiv vil også gjenopptatt hevd være gunstig for andre arter med tilsvarende livsvilkår som dragehode.

I henhold til NML § 11 skal «tiltakshaver dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skadene på naturmangfoldet som tiltaket volder», og kostnadene knyttet til flytting av individer legges derfor på grunneier, og det settes vilkår om at flytting skal gjennomføres av fagpersonell med tilstrekkelig biologisk kompetanse på dragehode. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, jf. NML § 12. Dersom tiltakene gjennomføres som beskrevet i søknad og tilleggsopplysninger til søknad, mener vi dette kan anses som oppfylt. Det er imidlertid viktig å skjerme den gjenværende dragehodeforekomsten på oversiden av gården i anleggsperioden, og dette inngår også som en del av vilkårene for dispensasjonen.

Konklusjon
Med bakgrunn i overnevnte momenter er vår vurdering at tiltakene ikke vil forringe artens bestandssituasjon og bestandsutvikling. Dispensasjonsvilkåret vurderes derfor å være oppfylt. Statsforvalteren gir derfor grunneier Kristoffer Fodnes dispensasjon (§6) fra forskrift om dragehode som prioritert art til å etablere landbruksveg, ny driftsbygning og snuplass for melkebil iht. oversendt kartskisse og beskrivelse. Dispensasjonen gis ut fra en helhetsvurdering, der tiltakenes betydning for videre drift på gården, omfanget av de negative påvirkningene og muligheten for positive effekter for dragehode gjennom avbøtende og kompenserende tiltak er tillagt vesentlig vekt i vår vurdering.

Dispensasjonen gis med følgende vilkår:

1. Dispensasjonen gjelder de to forekomstene bakenfor eksisterende driftsbygning og revefarm (på fjellknaus og ved bjørketrær, jf. befaring 22. juni 2022).
2. Den gjenværende dragehodeforekomsten ovenfor gården skal skjermes i anleggsfasen, og det skal settes igjen en buffer mellom landbruksvegen og plantene. Avstanden må være stor nok til at dragehodeplantene ikke blir påvirket av kjøring eller annen bruk av vegen.
3. Flytting av individer skal skje i samarbeid med fagpersonell med tilstrekkelig biologisk kompetanse. Tidspunkt for flytting, gjennomføring og hvor plantene skal flyttes til må avklares med denne fagpersonen, og fagpersonen skal rapportere til Statsforvalteren når flyttingen er gjennomført. Det er viktig at plantene flyttes til annet egnet habitat, slik at de også omfattes av fremtidige skjøtselstiltak. Eventuelle kostnader knyttet til flyttingen bæres av tiltakshaver.

4. Forekomstene av dragehode på nedsiden av gården, samt gjenværende forekomst på oversiden, skal skjøttes i tråd med skjøtselsplan som utarbeides av Statsforvalteren i Innlandet innen utgangen av 2022.

Statsforvalteren vil for øvrig følge opp dispensasjonsvilkårene gjennom feltbesøk kommende sesonger.

Klageadgang
Dette vedtaket kan påklages etter bestemmelsene i forvaltningsloven § 28. Klagefristen er 3 uker fra dette brevet er mottatt. En eventuell klage skal stiles til Miljødirektoratet, men sendes via Statsforvalteren i Innlandet.

Med hilsen

Vebjørn Knarrum (e.f.)
avdelingsdirektør

Victoria Marie Kristiansen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent